

ПОШУКИ ЕФЕКТИВНИХ ШЛЯХІВ У РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Ст. викл. Віктор О.М., проф. Снігурова Т.О.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Традиційний лексико-орієнтований метод при вивченні освітніх дисциплін – це прийом, що недостатньо обслуговує комунікативні потреби в навчанні іноземних студентів на факультеті Міжнародної освіти. Застосування нових інтерактивних педагогічних технологій при навчанні студентів-іноземців різним дисциплінам дозволяє виробити в тих, яких навчають, стійкі навички самостійної роботи. Саме самостійна робота в даний час – це одна з форм, що відповідає сучасному методові «автономного навчання». Цей метод є пріоритетним у системі освіти Європи й Америки, оскільки пов'язаний з високим рівнем комп'ютеризації, що дозволяє створювати електронні підручники, орієнтовані на індивідуалізацію стратегій вивчення іноземної мови.

Якщо говорити про розвиток умінь і навичок самостійної роботи на початковому етапі навчання російської мови іноземних студентів, то необхідно використовувати потенціал мовного середовища як джерело лінгвосоціокультурної інформації. У цьому плані перед викладачем стоїть важлива задача: організувати вплив цього середовища на студентів і визначити їхню діяльність у ній.

У зв'язку з цим найефективнішою формою самостійного включення «у живу комунікацію» є завдання типу: відвідайте магазин «Продукти», «Одяг», «Книги», «Сувеніри», супермаркет, пошту, кафе тощо і купіть необхідне. В міру нарощування лексико-граматичного матеріалу студентам можуть бути запропоновані наступні теми діалогічної роботи: «Дзвінок другу або викладачеві», «Знайомство», «У театрі», «У деканаті» тощо.

Безумовно, навчання діалогічному висловленню входить у запланований навчальний процес, але ввести і закріпити все різноманіття лексичного

багажу тільки на заняттях неможливо. Цю допоміжну навчальну функцію з успіхом реалізує добре підготовлена самостійна позааудиторна робота.

Оскільки мотиваційна основа мовного спілкування є винятково важливим фактором для «запуску» мовного механізму в досліджуваній мові, то дана форма самостійної навчальної діяльності є динамічним стимулом розвитку самої мотивації, позитивної мотиваційної готовності до навчання. Слід зазначити, що подібна форма самостійної роботи особливо ефективна в китайській аудиторії, інтровертно обумовленої, стриманої в інтерактивному спілкуванні і сприйнятті нового. Виконуючи самостійну навчальну роботу, студенти, особливо арабські, опановують не тільки запропоновану викладачем лексику, але й приносять в аудиторію характерні для живої розмовної мови готові кліше, розмовні формули, пов'язані з даною ситуацією.

Наступний етап – це рольові (полілоги) і ділові (діа- і полілоги) ігри [2]. Студентам пропонується тема ігрової ситуації, ролі, картка з відповідною лексикою. З огляду на комунікативні потреби, на початковому етапі навчання студентам можуть бути запропоновані ігрові ситуації такого змісту: «Пояснення в деканаті»: два студенти викликані в деканат для пояснення пропусків занять. Учасники ситуації: декан, викладач, два студенти.

Завдання: переконайте декана в тім, що ви пропустили заняття з поважної причини.

За подібною схемою можна проводити ігрові заняття на тему «Проблема в гуртожитку», «День народження друга» тощо.

На просунутому етапі, коли студенти володіють достатньою мовною компетенцією, можна запропонувати більш складні театралізовані рольові ігри, наприклад: «Щасливий виграш»: батько виграв у лотерею значну суму грошей. Родина обговорює як витратити ці гроші. У кожного є своя ідея, яку він відстоює.

Завдання: сформулюйте своє рішення і доведіть, що саме воно є вірним.

Практика показала, що рольова та ділова ігри – це навчальна технологія,

що має воістину безмежні можливості не тільки актуалізувати, закріпити та перевірити отримані знання, але і вступити в інтерактивні стосунки. Особливо це важливо для китайських студентів, що не налаштовані на гру, імпровізацію і їм незвичні рольові ігри, що пояснюється вимогами китайського менталітету та етикету.

Ігрова складова має чисто комунікативну спрямованість, здатна розвивати варіативність поведінки, соціальну фантазію, сприяє формуванню умінь і навичок професійного характеру в умовах близьких до реальних. Відбувається формування навичок майбутнього професійного спілкування з гіпотетичними колегами. І разом з тим, значно знижується роль стресоутворюючих факторів, тому що основний стресор – викладач «розчиняється» серед слухачів, а його особистісний вплив на емоційну сферу мовця зменшується, студенти працюють самостійно і згідно своїх інтересів.

На наступному етапі навчання російській мові домінантою самостійної роботи стає читання сюжетних художніх текстів. Спочатку це мікротексти (переважно тексти-жарти), але в міру розвитку мовної компетенції тих, кого навчають, обсяг текстів поступово збільшується й ускладнюється рівень лексико-граматичного матеріалу. При доборі текстового матеріалу обов'язковою умовою викладача є поетапна адаптація текстів відповідно до мовної компетенції кожного студента, а також враховуються емоційно-психологічні особливості, внутрішня мотивація та здібності до самоконтролю учнів. Опертя на принцип індивідуалізації визначає формування комунікативних якостей особистостей, а також веде до оволодіння цією особливою формою навчальної діяльності – самостійною роботою, не тільки керованою, але й творчої. Головне, щоб усі студенти, що бажають займатися самостійно, пережили відчуття успіху, нехай навіть самого незначного, і свого просування вперед [1].

Подібна самостійна робота проводиться викладачами при вивченні мови науково-технічної літератури, тому що для більшості студентів технічних спеціальностей – це спосіб оволодіння майбутньою професією. Як показує

досвід, уже в другому семестрі у студентів знижується інтерес до вивчення російської мови у зв'язку з тим, що їхній рівень володіння мовою до цього часу вже частково задовольняє потреби в самому необхідному спілкуванні. Вивчення природничих дисциплін видається на цьому етапі більш важливим і необхідним, ніж тільки вивчення загальнолітературного стилю. Організація самостійної навчальної роботи на матеріалі наукового стилю мови сприяє розвитку без перекладного читання наукових текстів, настільки необхідних іноземним студентам у подальшому навчанні.

Усі види самостійної роботи, також як і аудиторної обов'язкової аудиторної роботи підлягають контролю, що є невід'ємною частиною навчання. Контроль самостійної роботи має свою специфіку, тому що його головне призначення не функція перевірки з твердою орієнтацією на оцінку, а функція консультації і методичної допомоги студентів. Самостійна робота студентів досягне своєї мети, якщо контроль буде ефективним і систематичним, якщо буде оцінюватися кожне завдання. Це вимагає від кожного викладача значних витрат часу за умови його граничного ліміту і невизначеності оплати праці педагога за цей вид діяльності.

Як приклад наведемо деякі форми контролю. Усі види комунікативних завдань перевіряються в аудиторії і не вимагають значної витрати навчального часу. Повторюючи додаткові текстові матеріали загальнолітературного і наукового стилю мови, можна запропонувати студентам наступні завдання для контролю: 1)закінчите фрази; 2) дайте короткі відповіді на питання по тексту, або знайдіть правильні відповіді; 3) порівняйте план і композицію тексту; 4) розділіть текст на абзаци; 5) виділіть значеннєві частини й озаглавьте; 6) складіть можливий діалог.

Ці завдання повинні бути сформульовані в короткій, зрозумілій та звичній для студентів формі і проводитися в текстовому режимі.

Робота з російською фразеологією – це також один з цікавих елементів самостійної роботи студентів. Можна запропонувати їм вести власний спеціальний словник фразеологізмів.

Продовжуючи опис можливих форм самостійної роботи, яку проводять на ФМО НТУ «ХП», можна виділити, на нашу думку, ефективні види позааудиторних робіт. Це навчальні екскурсії, науково-теоретичні конференції, уроки-концерти, уроки-вікторини.

На початковому етапі навчання проводяться оглядові екскурсії по університету, музею "ХП", по місту, в театри, в центральні парки. Як правило, оглядові екскурсії проводять викладачі російської мови - куратори академічних груп. По-перше, такий вид позааудиторної діяльності є потужним фактором адаптації іноземних студентів до умов проживання в інсоціумі. По-друге, умови природності екскурсії забезпечують мимовільне запам'ятовування мовного матеріалу, який є практично необхідним в нових умовах життя. І, по-третє, оглядові екскурсії значно підвищують рівень культурологічної (країнознавчий) компетенції студентів.

У другому семестрі викладачі-предметники проводять різноманітні тематичні екскурсії. Так, наприклад, студенти медико-біологічного профілю традиційно відвідують музей і кафедри патологічної та нормальної анатомії людини медичного університету. Для розширення (збагачення) знань екологічного освіти існує екскурсія в музей природи ХНУ ім.В.Н.Каразіна. В ході екскурсії можна спостерігати, що студенти ведуть записи своїх спостережень, роблять замальовки і фотографії.

Після проведення екскурсії студенти разом з викладачем аналізують і узагальнюють зібрані відомості і матеріали, що відтворюють отриману інформацію у вигляді різноманітних завдань на самостійну роботу.

Вищою формою самостійної роботи є проведення студентських конференцій. На Факультеті міжнародної освіти НТУ «ХП» більше 20 років проводяться щорічні науково-практичні конференції іноземних студентів, де вони виступають з короткими повідомленнями. У своїх доповідях студенти виявляють володіння додатковою до основного навчального матеріалу науковою інформацією, демонструють рівень сформованості професійного тезаурусу, вчаться грамотно й активно відповідати на питання слухачів, що є

домінуючим принципом навчання російської мови – виходом у природну невідповідну комунікацію.

Оригінальний урок-концерт "Весна з географією" проходить у перших числах березня. Студенти, які навчалися на факультеті кілька місяців, вільно і впевнено розповідають по-російськи про свої країни, виконують національні пісні та танці. Це не просто концерт, а міні-спектакль. Важливим результатом уроку-концерту є те, що в процесі репетицій іноземні студенти з різних академічних груп стають дружним колективом.

Ще однією перспективною формою позааудиторної роботи на нашому факультеті є прощальний випускний концерт, який зазвичай проходить, як театральний спектакль. У процесі підготовки до вистави, студенти активно опановують національними елементами музичної і прикладної російської та української культури.

Наприкінці відзначаємо, що самостійна робота у тім вигляді, у якому вона використовується на ФМО НТУ «ХПІ», є результативною формою активізації мовної діяльності студента-іноземця. Різноманіття форм і методів самостійної роботи очевидне, а її плідний перманентний ефект у системі навчання доведений багаторічною практикою викладання. На сучасному етапі інтенсифікувати і модернізувати стратегію самостійної роботи, як і всього навчального процесу, повинні комп'ютерні технології, що масово увійшли у нашу повсякденну реальність. Досягти відомих результатів можна тільки тоді, коли над цим будуть спільно працювати лінгвісти і предметники, а також фахівці в галузі інформаційних технологій.

Список літератури:

1. Виктор О.М. Специфика и тактика обучения социологии китайской аудитории // Матер. межд. науч.-метод. конфер. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2003.-С.71-74
2. Кутузова Г.И. Дидактические основы принципа межпредметных связей в обучении иностранных студентов на этапе предвузовской подготовки // Международное сотрудничество в образовании, часть 2. «Материалы II

международной конференции». 26-27 апреля 2001г.-С-Пб.:Изд-во С-ПтбГУ, 2001.

3. Мясоед Т.А. Интерактивные технологии обучения // спецсеминар для учителей. –М., 2004.

4. Снегурова Т.А. Виктор О.М. Нагайцева Н.И. Роль внеаудиторной работы в формировании адекватной языковой личности иностранца на начальном этапе обучения // Матер. межд. науч.-метод. конфер. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2013. – С. 78-81.

5. Тамбовкина Т.Ю. Автономия учащихся как основа развития совершенного образования личности // Иностранные языки в школе. – 2004. - №3.